

Casusonderzoek interlandelijke adoptie

Onderzoek naar aanleiding van een mislukte adoptie

Samenvatting

De Inspectie Jeugdzorg heeft onderzoek gedaan naar het handelen van de Stichting Adoptie Voorzieningen (SAV), de Raad voor de Kinderbescherming (Raad) en de Stichting Kind en Toekomst gedurende de bemiddeling van een adoptie in 2011 van een tweejarig kind uit China. Drie weken na aankomst in Nederland hebben de adoptiefouders aangegeven niet meer voor het kindje te kunnen zorgen en het kindje overgebracht naar een ander gezin. Inmiddels ontvangt dit gezin pleegzorgbegeleiding en is het kindje onder voogdij van Bureau Jeugdzorg gesteld.

Het onderzoek heeft zich gericht op het verloop van de adoptie in deze casus. De inspectie heeft het handelen van de Stichting Adoptie Voorzieningen, de Raad voor de Kinderbescherming en de Stichting Kind en Toekomst beoordeeld aan de hand van de volgende vier thema's uit het adoptieproces: 1) de voorlichting, 2) de screening van de adoptiefouders, 3) de bemiddeling en 4) de nazorg.

Beoordeling

De inspectie oordeelt dat:

- de Stichting Adoptie Voorzieningen de adoptiefouders voldoende heeft voorgelicht over de komst van een kind met een special need en met hechtingsproblemen;
- de screening van de Raad voldoende is geweest;
- Stichting Kind en Toekomst zich geen compleet, actueel en betrouwbaar beeld van het adoptiekindje heeft gevormd en niet zichtbaar heeft afgewogen of de adoptiefouders pasten bij het adoptiekindje. Hierdoor is de kwaliteit van de bemiddeling onvoldoende geweest;
- het ontbreken van een gestructureerde vorm van nazorg door SAV en Stichting Kind en Toekomst ertoe heeft geleid dat de problemen in het adoptiegezin niet tijdig zijn onderkend en de adoptiefouders mogelijk een drempel hebben ervaren om hulp in te roepen.

Verbeterpunten

De inspectie geeft in het rapport de volgende verbeterpunten aan voor de betrokken instellingen:

Stichting Kind en Toekomst dient het adoptieproces zo in te richten dat:

- de bemiddeling altijd is gebaseerd op betrouwbare, volledige en actuele informatie over de sociaal-emotionele ontwikkeling (hechtingsproblemen) van het adoptiekind;
- de inschatting dat de specifieke behoeften van een adoptiekind aansluiten bij de door de Raad vastgestelde vaardigheden van aspirant-adoptiefouders altijd zichtbaar en concreet is.

De Centrale autoriteit en Stichting Kind en Toekomst dienen sluitende afspraken te maken bij het verstrekken van voortgangsrapportages zodat:

- het land van herkomst altijd correct geïnformeerd wordt over de situatie van een geadopteerd kind;

- de Centrale autoriteit de regie neemt over de verstrekking van het voortgangsrapport aan het land van herkomst indien een adoptie mislukt.

Risico's in het stelsel

De wijze waarop de adoptiefouders het adoptieproces hebben doorlopen is volgens de betrokken instanties illustratief voor het adoptieproces in het algemeen. In de onderzochte casus komt naar voren dat het vanaf het eerste contact mis is gegaan in de interactie tussen het kindje en één van de adoptiefouders. Hoewel dit risico er altijd is en de kans hierop moeilijk is te voorspellen, is de inspectie van mening dat een medische consultatie tijdens de matching, de screening van het kind na aankomst in Nederland en een gestructureerde vorm van nazorg bijdragen aan het verkleinen van dit risico. Behalve dat dit van belang is voor de kwaliteit van de bemiddeling kan hierdoor bij problemen in de interactie tussen het adoptiekind en de adoptiefouder(s) snel actie worden ondernomen. In eerder onderzoek heeft de inspectie al vastgesteld dat het adoptieproces op deze punten kwetsbaar is.

Inmiddels wordt het kwaliteitskader vergunninghouders interlandelijke adoptie door het ministerie van Veiligheid en Justitie en de vergunninghouders interlandelijke adoptie aangepast en bekijkt het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport hoe gekomen kan worden tot een opzet van de nazorg waarin meer zicht gehouden kan worden op de nazorg conform de aanbevelingen van de Inspectie Jeugdzorg. De inspectie verwacht dat de in deze casus gesignaleerde risico's in het nieuwe kwaliteitskader en de opzet voor de nazorg wordt meegenomen.

Daarnaast zal de Inspectie Jeugdzorg dit rapport aanbieden aan alle vergunninghouders interlandelijke adoptie. De inspectie verwacht dat zij in de eigen organisatie nagaan hoe de in dit rapport onderzochte thema's zijn geregeld en, indien nodig, alleen of met elkaar maatregelen treffen om verbeteringen aan te brengen.

Bovenstaande acties moeten er toe leiden dat:

- de medische consultatie door de vergunninghouder een standaardonderdeel vormt van de beoordeling van het kindvoorstel en het vaststellen van de adoptabiliteit als het gaat om een kind met een medische aandoening;
- bij het doorlopen van de adoptieprocedure relevante informatie wordt uitgewisseld tussen de SAV, de Raad, de vergunninghouder en de Centrale autoriteit;
- een medisch en psychosociaal onderzoek van het kind na aankomst in Nederland plaatsvindt om eventuele problemen of traumatische ervaringen zo vroeg mogelijk te onderkennen en gerichte hulp in te zetten;
- sluitende afspraken tussen de SAV en de vergunninghouders worden gemaakt over een vorm van begeleiding na de adoptie waarmee zicht wordt verkregen op hoe het daadwerkelijk met het kind in het gezin gaat;
- een gezamenlijke evaluatie tussen de SAV, de Raad, vergunninghouders en de CA plaatsvindt van de kwaliteit van zowel de adoptieprocedure in het algemeen als van de afzonderlijke processtappen van de SAV, de Raad en de vergunninghouder.

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Hoofdstuk 1 Inleiding	5
Hoofdstuk 2 Bevindingen	9
Stap 1: de voorlichting door de SAV	9
Stap 2: de screening door de Raad	11
Stap 3: de bemiddeling door Stichting Kind en Toekomst	12
Stap 4: de nazorg.....	16
Hoofdstuk 3 Beoordeling.....	19
3.1. De kwaliteit van de voorlichting	20
3.2. De kwaliteit van de screening van de adoptiefouders	20
3.3. De kwaliteit van de bemiddeling.....	20
3.4. De kwaliteit van de nazorg	21
Hoofdstuk 4 Verbeterpunten.....	23
4.1 Risico's	24
4.2. Verbeterpunten	23
Bijlage: Verantwoording	27

Hoofdstuk 1 Inleiding

Aanleiding

Op 6 maart 2012 ontvangt de Inspectie Jeugdzorg een signaal van een zorgaanbieder, afdeling pleegzorg, over een op dat moment driejarig adoptiekindje dat door haar adoptiefouders bij een ander gezin was ondergebracht. De adoptiefouders hadden het kindje in augustus 2011 opgehaald in China maar na drie weken aangegeven dat zij niet langer voor het kindje konden en wilden zorgen. De interactie tussen één van de adoptiefouders en het kindje ging in China al niet goed. Het kindje wees deze adoptiefouder voortdurend af. Deze adoptiefouder kon hiermee niet omgaan. De adoptiefouders zagen geen andere uitweg dan het kindje bij een pleeggezin onder te brengen.

Het gezin waar de adoptiefouders het kindje naartoe hadden gebracht, had zich voor extra hulp en ondersteuning tot Bureau Jeugdzorg gewend, waarna Bureau Jeugdzorg de afdeling pleegzorg van de zorgaanbieder had ingeschakeld. De pleegzorgmedewerker van de zorgaanbieder heeft de betrokken vergunninghouder Stichting Kind en Toekomst op 14 februari 2012 geïnformeerd over de mislukte adoptie. Bureau Jeugdzorg heeft vervolgens bij de Raad voor de Kinderbescherming melding gedaan van het gezagsvacuüm. Hierop is door de Raad voor de Kinderbescherming een beschermingsonderzoek uitgevoerd dat geresulteerd heeft in de ontheffing van de adoptiefouders uit het ouderlijk gezag. De voogdij over het kindje ligt inmiddels bij Bureau Jeugdzorg.

Bij interlandelijke adoptie is een aantal organisaties betrokken. Zij hebben tot taak om in elk individueel geval te komen tot een zorgvuldig en kwalitatief adoptieproces waarin de belangen van het kind voorop staan en worden gewaarborgd. Als een adoptie mislukt, terwijl de hiervoor benodigde stappen zijn doorlopen, leidt dit tot vragen. Is er iets misgegaan in het adoptieproces en zo ja, wat dan? Hebben de betrokken organisaties zorgvuldig gehandeld en hebben zij in voldoende mate samengewerkt? Om antwoord te kunnen geven op deze vragen heeft de Inspectie Jeugdzorg een diepgaand onderzoek¹ ingesteld naar het handelen van de betrokken organisaties in deze casus.

Het adoptieproces

Om een kind te kunnen adopteren hebben aspirant-adoptiefouders een beginseltoestemming nodig. De beginseltoestemming wordt afgegeven door de minister van Veiligheid en Justitie (de Centrale autoriteit) nadat de Raad de minister heeft geadviseerd aan de aspirant-adoptiefouders een beginseltoestemming te verlenen. Deze adoptieprocedure bestaat uit vier opeenvolgende processtappen: voorlichting, screening, afgifte beginseltoestemming en bemiddeling. De afronding van een processtap is een voorwaarde voor de toegang tot de volgende stap. De uitvoering van elke processtap is belegd bij een andere organisatie.

¹ Leidraad melden van calamiteiten. Inspectie Jeugdzorg, 2011.

De voorlichtingscursus van de Stichting Adoptie Voorzieningen (hierna: SAV) is de eerste formele stap in de adoptieprocedure; aspirant-adoptiefouders zijn verplicht deze cursus te volgen. Na afronding van de cursus geeft de SAV de naam van de aspirant-adoptiefouders door aan de Raad voor de Kinderbescherming (hierna: de Raad). De Raad verricht vervolgens binnen drie maanden een gezinsonderzoek (screening). Op grond van deze screening adviseert de Raad de minister over de geschiktheid van de betreffende aspirant-adoptiefouders om een kind te adopteren. De minister (de Centrale autoriteit, hierna CA) besluit vervolgens binnen twee maanden over de verlening van de beginseltoestemming. Met de verkregen beginseltoestemming kunnen aspirant-adoptiefouders zich wenden tot een vergunninghouder interlandelijke adoptie voor bemiddeling.

Interlandelijke adoptie is geregeld in de Wet opnemings buitenlandse kinderen ter adoptie (Wobka) en valt onder verantwoordelijkheid van het ministerie van Veiligheid en Justitie.

Nazorg maakt formeel gezien geen onderdeel uit van de adoptieprocedure. Nu in toenemende mate oudere kinderen met zwaardere special needs worden geadopteerd, vindt de inspectie het van belang dat er een gestructureerde vorm van nazorg is met aandacht voor de specifieke problematiek die de interlandelijke adoptie voor de adoptiefouders en het kind met zich meebrengt². Nazorg is derhalve expliciet bij dit onderzoek betrokken. De verantwoordelijkheid voor de nazorg ligt bij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Het onderzoek

In dit rapport beoordeelt de Inspectie Jeugdzorg het handelen van de SAV, de Raad en Stichting Kind en Toekomst in deze specifieke casus aan de hand van de volgende thema's:

- de kwaliteit van de voorlichting;
- de kwaliteit van de screening van de adoptiefouders;
- de kwaliteit van de bemiddeling;
- de kwaliteit van de nazorg.

Tevens benoemt de inspectie punten om de kwaliteit van het adoptieproces te verbeteren. Hierbij betreft zij de resultaten van het bovengenoemde onderzoek naar de interlandelijke adoptie van kinderen met een special need².

De onderzoeksactiviteiten bestonden uit interviews met medewerkers van de SAV (voorlichting en nazorg), de Raad (screening) en Stichting Kind en Toekomst (bemiddeling). Bij de Raad, Stichting Kind en Toekomst en de CA zijn de betreffende dossiers onderzocht. Voorafgaand aan het onderzoek is gesproken met één van de adoptiefouders. Aandachtspunten die uit dit gesprek naar voren kwamen over het verloop van de adoptieprocedure, zijn betrokken bij de interviews. Van de gevoerde gesprekken zijn verslagen gemaakt. De reacties van de gesprekspartners op de verslagen zijn verwerkt.

² Brief Inspectie Jeugdzorg van 3 november 2011 aan het ministerie van Veiligheid en Justitie, Directoraat-Generaal Jeugd en Sanctietoepassing.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 geeft de bevindingen bij de afzonderlijke processtappen weer. In hoofdstuk 3 wordt het oordeel van de inspectie per processtap verwoord. In hoofdstuk 4 staan de verbeterpunten beschreven.

Hoofdstuk 2 Bevindingen

De inspectie heeft in dit hoofdstuk het verloop van de casus aan de hand van de stappen in het adoptieproces in kaart gebracht:

- de voorlichting door de SAV;
- de screening van de adoptiefouders door de Raad;
- de bemiddeling door Stichting Kind en Toekomst;
- de nazorg.

Stap 1: de voorlichting door de SAV

De onderzochte casus

De adoptiefouders hebben in 2009 de zes verplichte voorlichtingsbijeenkomsten bij de SAV gevolgd. Van de adoptiefouders noch van de groep waarin deze ouders zaten, weet de SAV zich nog iets specifiek te herinneren. Volgens de SAV betekent dit dat deze adoptiefouders de gangbare procedure doorlopen hebben. Deze wordt hieronder beschreven.

Algemene werkwijze van de SAV

De SAV heeft de opdracht de aspirant-adoptiefouders zo breed en objectief mogelijk te informeren. De cursus is volgens de SAV geen selectiemiddel: het is niet aan de stichting om de geschiktheid van de aspirant-adoptiefouders te beoordelen, dat is de verantwoordelijkheid van de Raad.

Het gebeurt vrijwel niet dat aspirant-adoptiefouders tijdens de voorlichtingsfase van de SAV afhaken. De reden die de SAV daarvoor noemt is dat de aspirant-adoptiefouders die daadwerkelijk de cursus volgen, zich via internet al een goed beeld hebben gevormd van wat adoptie betekent. De keuze voor adoptie is dan vaak al gemaakt. Volgens de SAV trekt bijna de helft van de belangstellenden zich terug in de fase tussen de aanmelding en de start van de cursus. Daarbij speelt ook het feit mee dat de verplichte voorlichtingscursus vooraf moet worden betaald en de grote tijdsinvestering die de cursus vraagt.

In de voorlichtingscursus wordt ingegaan op wat adoptie betekent voor de aspirant-adoptiefouders en wat het betekent voor het kind. Er is veel aandacht voor de special needs van de adoptiekinderen. Special needs worden daarbij door de SAV gedefinieerd als fysieke beperkingen en sociaal-emotionele problemen en psychiatrische- of ontwikkelingsstoornissen die voortvloeien uit de belaste achtergrond van de kinderen. Door onder andere te werken met inlevingsoefeningen weten aspirant-adoptiefouders volgens de SAV wat het betekent om een kind met special needs te adopteren. Verder wordt tijdens de voorlichtingsbijeenkomsten veel aandacht geschonken aan de hechtingsproblematiek die volgens de SAV bij alle geadopteerde kinderen in meer of mindere mate een rol speelt.

De SAV gaat vertrouwelijk om met alle door de aspirant-adoptiefouders verstrekte informatie en benadrukt dit ook naar hen. Het komt voor dat de SAV gedurende de cursus twijfels krijgt over de geschiktheid van aspirant-adoptiefouders, met name over hun draagkracht. Ook komt het voor dat er informatie naar boven komt die invloed heeft op de kans om te kunnen adopteren, bijvoorbeeld het feit dat één van de aspirant-adoptiefouders recent een ernstige ziekte heeft gehad. In voorkomende gevallen bespreekt de SAV dit met de aspirant-adoptiefouders maar de SAV geeft hierover geen informatie en signalen door aan de Raad. De keuze om met het adoptieproces door te gaan is en blijft aan de ouders.

Samenwerking van de SAV met de Raad en de vergunninghouders

De SAV heeft regelmatig contact met de Raad. Onderwerp van gesprek zijn de veranderingen in het aanbod van adoptiekinderen, met name de toename van het aantal kinderen met special needs, en wat dit vraagt aan specifieke opvoedingsvaardigheden van aspirant-adoptiefouders. Als voorbeeld noemt de SAV de aanpassing door de Raad van het screeningsproces na signalen van de SAV over de toename van kinderen met special needs.

De SAV (nazorg) heeft viermaal per jaar overleg met de vergunninghouders. Besproken wordt dan wat de meest voorkomende handicaps zijn van de aangeboden kinderen, veranderingen van procedures en het open en dicht gaan van adoptiekanalen in het buitenland. De SAV heeft met de vergunninghouders concrete afspraken gemaakt over doorverwijzing voor hulpverlening. Ook biedt de SAV de vergunninghouders scholing op het gebied van nazorg aan.

Knelpunten volgens de SAV

Een eerste knelpunt volgens de SAV is de lange periode tussen de voorlichting en de feitelijke adoptie waardoor de adoptiefouders de meeste informatie uit de voorlichtingscursus alweer vergeten zijn.

Een ander knelpunt is dat de Raad bij de beoordeling van de geschiktheid van de aspirant-adoptiefouders in grote mate afhankelijk is van de informatie die aspirant-adoptiefouders aan de raadsonderzoeker verstrekken. De SAV betwijfelt of de verstrekte informatie wel altijd volledig is. Ook houden aspirant-adoptiefouders zich volgens de SAV niet altijd aan de verplichting om life events te melden aan de Raad.

Een laatste knelpunt is dat er door vergunninghouders soms kinderen met ouders worden gematched die de draagkracht van de aspirant-adoptiefouders te boven gaan. Volgens de SAV is er bij adoptiekinderen sprake van complexe, meervoudige problematiek (zowel op sociaal-emotioneel als fysiek gebied) hetgeen hoge eisen stelt aan de draagkracht van aspirant-adoptiefouders.

Stap 2: de screening door de Raad

De onderzochte casus

In de tweede helft van 2009 heeft de Raad onderzoek uitgevoerd naar de geschiktheid van de adoptiefouders. In januari 2010 is dit onderzoek afgerond en heeft de Raad de toenmalige minister van Justitie geadviseerd aan deze adoptiefouders een beginseltoestemming te verlenen.

De Raad was positief over dit echtpaar; er waren geen signalen of zaken die haar opvielen. Ook de levensverhalen van beide echtgenoten bevatten geen onderwerpen die specifieke vragen oproepen. Tijdens het multidisciplinaire overleg (mdo) is wel een aantal aandachtspunten besproken. In het raadsrapport staat daarover niets beschreven hetgeen volgens de Raad betekent dat deze aandachtspunten met het echtpaar zijn besproken en dat de zorg hierover bij de raadsonderzoeker is weggenomen.

Verder staat in het rapport vermeld dat ouders open staan voor een kind met lichte special needs. Hieruit zou volgens de Raad af te leiden kunnen zijn dat zij geen al te grote belasting aan konden, zowel qua psychische belasting als qua hechtingsproblemen. Uit de conclusie in het rapport blijkt dat de adoptiefouders in elk geval voldoende vaardigheden hadden om met hechtingsproblemen om te gaan. Achteraf tekent de Raad hierbij aan dat het weten dat een kind door hechtingsproblematiek één van de ouders kan afwijzen en dit daadwerkelijk ervaren, twee heel verschillende zaken zijn.

De ervaring van één van de adoptiefouders met adoptie, is tijdens het raadsonderzoek expliciet aan de orde gekomen en niet beoordeeld als een risicofactor.

De Raad heeft op de gebruikelijke wijze met de adoptiefouders gesproken over de hechtingsproblematiek van een geadopteerd kind. Deze gebruikelijke werkwijze wordt hieronder beschreven.

Algemene werkwijze van de Raad

Hechtingsproblemen komen tijdens het gezinsonderzoek altijd uitgebreid aan de orde. De Raad beschouwt ook hechtingsproblemen als een special need. Weliswaar niet op het fysieke vlak maar op het sociaal-emotionele vlak. Naar de mening van de Raad zijn hechtingsproblemen inherent aan adoptie. Een adoptiekind heeft vaak al meerdere slechte gehechtheidsrelaties achter de rug. Daardoor is de kans groot dat ook de nieuwe relatie met de adoptiefouders moeizaam verloopt. Hoe moeizaam of hoe problematisch dit proces verloopt, verschilt per kind. Het vraagt specifieke vaardigheden van adoptiefouders hiermee om te gaan en het is de taak van de raadsonderzoeker om een inschatting te maken in hoeverre de aspirant-adoptiefouders over deze vaardigheden beschikken.

De huidige werkwijze verschilt volgens de Raad van de werkwijze ten tijde van het onderzoek naar de adoptiefouders in deze casus (2009). Waar eerst werd aangegeven dat aspirant-

adoptiefouders open stonden voor adoptie van een kindje met special needs, wordt op hun motivatie en vaardigheden daarvoor nu uitgebreider ingegaan. Ook de persoonlijke ontwikkeling van de aspirant-adoptiefouder(s) wordt in de huidige rapporten uitgebreider weergegeven. Verder wordt tegenwoordig het raadsonderzoek steeds vaker door twee raadsonderzoekers uitgevoerd. Reden daarvoor is dat er bij adoptiekinderen veelvuldig sprake is van gecombineerde en/of zwaardere special needs en van steeds oudere kinderen (ouder dan 48 maanden). Dit vraagt meer aan draagkracht en vaardigheden van de aspirant-adoptiefouders. In het rapport geeft de Raad duidelijk aan waarvoor zij de aspirant-adoptiefouders wel of niet geschikt acht. Als de Raad voornemens is de minister te adviseren geen beginseltoestemming te verlenen, dan geeft zij de aspirant-adoptiefouders in overweging zich uit de procedure terug te trekken.

Samenwerking van de Raad met de SAV en vergunninghouders

Volgens de Raad is er op locatie niveau geen systematische afstemming met de SAV en de vergunninghouders. Er vindt ook geen terugkoppeling plaats met deze organisaties over signalen die de Raad heeft of over de signalen die de SAV bijvoorbeeld uit de nazorg haalt over de screening door de Raad. Er vindt overleg plaats als daaraan behoefte is.

Op casusniveau neemt de Raad soms contact op met een vergunninghouder. Dit gebeurt bijvoorbeeld als het plaatsingsvoorstel van de vergunninghouder de door de Raad omschreven draaglast en vaardigheden van de aspirant-adoptiefouders te boven gaat.

Knelpunten volgens de Raad

Het is voor de Raad en voor de aspirant-adoptiefouders moeilijk in te schatten hoe een adoptie daadwerkelijk zal verlopen. Volgens de Raad blijft dit een abstract verhaal. Daar komt bij dat door de lange periode tussen de voorlichtings- en de screeningsfase en de feitelijke adoptie, de verkregen informatie vaak alweer weggezakt is tegen de tijd dat het kind daadwerkelijk in het gezin wordt opgenomen.

Stap 3: de bemiddeling door Stichting Kind en Toekomst

De onderzochte casus

Aspirant-adoptiefouders kunnen na het verkrijgen van de beginseltoestemming zelf bepalen met welke vergunninghouder zij willen samenwerken. De voorkeur van de adoptiefouders in deze casus ging uit naar adoptie van een kindje uit een Aziatisch land. Er zijn in Nederland drie vergunninghouders die bemiddelen bij een adoptie van een Aziatisch kindje. Twee vergunninghouders wezen de adoptiefouders af voor bemiddeling omdat het echtpaar alleen een kindje met lichte special needs wilde adopteren. Stichting Kind en Toekomst zag wel mogelijkheden om voor dit echtpaar te bemiddelen.

Verloop van de intake in deze casus

De bemiddeling door Stichting Kind en Toekomst is in september 2010 gestart met een intakegesprek met de adoptiefouders. Over de motivatie van het echtpaar om een kindje te adopteren bestond bij de vergunninghouder geen enkele twijfel.

In het intakegesprek is verder ondermeer gesproken over het beeld dat de adoptiefouders van een kindje met special needs hadden en hun mogelijkheden om voor zo'n kindje te kunnen zorgen. Volgens de vergunninghouder waren de adoptiefouders zeer goed in staat hun grenzen aan te geven waar het ging om welke special needs voor hen acceptabel en hanteerbaar waren. Op verzoek van de vergunninghouder hebben de adoptiefouders dit ook schriftelijk aangegeven.

Volgens de vergunninghouder vragen adoptiefouders altijd naar hun kansen in relatie tot de door hen aangegeven special needs. Ook dit echtpaar heeft dat gevraagd. Aangezien het echtpaar opteerde voor een kindje met lichte special needs, heeft Stichting Kind en Toekomst hen duidelijk gemaakt dat ze zeker een kans hadden maar dat de wachttijd wel langer zou zijn.

De intake bij Stichting Kind en Toekomst heeft bestaan uit één gesprek. Zoals gebruikelijk heeft er daarna tot aan het vertrek naar China geen face to face-contact meer plaatsgevonden tussen de adoptiefouders en Stichting Kind en Toekomst. Het echtpaar heeft na het intakegesprek nog wel enkele malen gebeld met Stichting Kind en Toekomst over de voortgang van de adoptieprocedure.

Verloop van de matching in deze casus

Na het intakegesprek stelden de adoptiefouders hun dossier samen ten behoeve van het zendende land, in dit geval China. Dit dossier is, na vertaling, eind 2010 door Stichting Kind en Toekomst naar China opgestuurd. In januari 2011 heeft één van de adoptiefouders telefonisch contact opgenomen met Stichting Kind en Toekomst voor een update van de mogelijkheden en uitleg over het "Special Focus"-programma. Met dit programma worden adoptiekinderen uit China voor wie via de reguliere weg binnen twee maanden geen adoptiefouders zijn gevonden, speciaal onder de aandacht gebracht. Voor het niet kunnen bemiddelen van het kind kunnen meerdere redenen zijn, zoals de leeftijd van het kind, de fysieke of sociaal-emotionele beperkingen van het kind of de wensen en vaardigheden van de aspirant-adoptiefouders. Een vergunninghouder kan via een speciale procedure een tijdelijke claim op deze kinderen leggen. In deze periode biedt de vergunninghouder - zoals in dit geval Stichting Kind en Toekomst - deze kinderen op haar website aan waarbij summier informatie over het kind wordt gegeven (leeftijd, sekse en fysieke aandoening). Alle aspirant-adoptiefouders die over een beginseltoestemming beschikken en zich hebben aangemeld bij Stichting Kind en Toekomst kunnen hierop reageren.

Begin maart 2011 reageerden de adoptiefouders schriftelijk naar Stichting Kind en Toekomst op een kindje uit het "Special Focus"- programma. In reactie op hun brief nam de directeur

van Stichting Kind en Toekomst contact met het echtpaar op, besprak met hen de situatie van het kindje en stuurde hen vervolgens medische informatie over het kindje toe. Deze medische informatie betrof een CT-scan van het hoofd van het kindje. Op het originele Chinese document staat de naam van de medische instelling vermeld. Een officieel briefhoofd van de medische instelling ontbreekt. In de Nederlandse vertaling van dit document staat de naam van de medische instelling vermeld. Daarin ontbreekt de naam van de arts; vermeld wordt "dokter xxx". Er werd, zoals gebruikelijk, in dit stadium nog geen naam, foto of ontwikkelingsrapportage van het kind aan de adoptiefouders verstrekt. Het echtpaar is met de medische informatie naar een arts/specialist gegaan om de (ernst van de) aandoening van het kindje te laten beoordelen. Na consultatie van een medisch specialist, besloot het echtpaar dat zij openstonden voor adoptie van dit kindje en gaven zij Stichting Kind en Toekomst aan verder te willen gaan met de adoptieprocedure.

Stichting Kind en Toekomst bekijkt ook zelf de door het zendende land aangeleverde medische informatie over het kind. De directeur van Stichting Kind en Toekomst is geen arts maar heeft een medische achtergrond waardoor zij volgens de stichting de ontvangen medische gegevens kan duiden. De directeur van Stichting Kind en Toekomst heeft de ontvangen medische informatie over het kindje bekeken. De verantwoordelijkheid voor het beoordelen van de medische gegevens ligt bij de aspirant-adoptiefouders die daarvoor een arts kunnen raadplegen. Indien nodig, kan Stichting Kind en Toekomst ook een arts consulteren. In dit geval heeft Stichting Kind en Toekomst dat niet gedaan. Stichting Kind en Toekomst stelt dat het hun ervaring is dat de door China verstrekte (medische) informatie overeenkomt met de daadwerkelijke gezondheidssituatie van het kind. Op basis van de (medische) informatie, de eigen duiding daarvan, het rapport van de Raad, de wensen van de adoptiefouders over de maximale omvang van special needs en de informatie uit het intake-gesprek kwam Stichting Kind en Toekomst tot een matching van dit kindje met de adoptiefouders.

Nadat zowel de adoptiefouders als Stichting Kind en Toekomst zich positief hadden uitgesproken over de adoptie van dit kindje, vroeg Stichting Kind en Toekomst bij de Centrale autoriteit een beginseltoestemming op naam van dit specifieke kindje aan. Bij die aanvraag werd de relevante informatie meegestuurd: het raadsrapport over de adoptiefouders en de medische gegevens van het kindje. Nadat Stichting Kind en Toekomst de beginseltoestemming op naam had ontvangen, stuurde zij nadere informatie over het kindje, zoals een tweede CT-scan en een ontwikkelingsrapportage, aan de aspirant-adoptiefouders. De tweede CT-scan bevatte een omschrijving van wat is aangetroffen. Op de Nederlandse vertaling van die uitslag staat geen naam van de arts. Op het Chinese afschrift staan geen kenmerken, zoals een officieel briefhoofd, waaruit valt op te maken dat dit een officieel document betreft. In deze casus verbleef het kindje ten tijde van de bemiddeling in een pleeggezin. De door Stichting Kind en Toekomst in april 2011 ontvangen ontwikkelingsrapportage betrof informatie van het kindertehuis waar het kindje eerder had gezeten. Een rapport over het verblijf van het kindje in het pleeggezin ontbrak.

Nadat de adoptiefouders deze informatie hadden ontvangen, gaven zij in maart 2011 aan Stichting Kind en Toekomst aan door te willen gaan met de adoptieprocedure. Conform de geldende afspraken informeerde Stichting Kind en Toekomst de autoriteiten in China vervolgens dat er een echtpaar was dat het kindje wilde adopteren. In mei 2011 ontving Stichting Kind en Toekomst het acceptatieformulier van China. Op verzoek van Stichting Kind en Toekomst ondertekenden de adoptiefouders daarop een document waarin zij aangaven zich bewust te zijn van de situatie van het kindje. Daarna duurt het nog zo'n acht weken voordat een kindje kan worden opgehaald. In deze fase kunnen de aspirant-adoptiefouders volgens Stichting Kind en Toekomst nog steeds besluiten om de adoptieprocedure stop te zetten.

Ophalen van het kindje in China

Ter voorbereiding op het vertrek naar China nodigde Stichting Kind en Toekomst de adoptiefouders uit voor een (groeps)bijeenkomst. Tijdens deze bijeenkomst gaf Stichting Kind en Toekomst hen informatie over de overdracht van het kindje, wat zij konden verwachten en hoe zij hiermee om konden gaan. Ook werd besproken dat het zou kunnen gebeuren dat het kindje maar één van de adoptiefouders zou accepteren. Verder kregen de adoptiefouders een procedureschema, praktische informatie, een overzicht aan wie hoeveel geld betaald moest worden en een lijst met regelzaken bij thuiskomst. Aan de adoptiefouders werd ook een e-mailadres verstrekt waarop zij Stichting Kind en Toekomst konden bereiken. Volgens Stichting Kind en Toekomst zijn er bij de voorbereiding van het echtpaar op het vertrek naar China geen bijzonderheden geweest.

Situatie in China

Stichting Kind en Toekomst heeft de adoptiefouders geïnformeerd dat zij werkt met contactpersonen in China bij wie zij 24 uur per dag terecht kunnen met hun vragen. Ook bieden die contactpersonen adoptiefouders ondersteuning bij het contact met het tehuis en met het kindje. Stichting Kind en Toekomst heeft, zoals gebruikelijk, zelf geen contact opgenomen met de adoptiefouders ter plaatse.

De dag na terugkeer in Nederland hebben de adoptiefouders telefonisch contact opgenomen met Stichting Kind en Toekomst. De adoptiefouders waren enthousiast en positief.

Samenwerking van Stichting Kind en Toekomst met de SAV, de Raad en andere vergunninghouders

Elk kwartaal is er een overleg tussen de vergunninghouders en de SAV over de nazorg. Hier worden onder meer algemene signalen van de SAV uit de nazorg besproken.

Met de Raad is er op casusniveau zelden contact. De contacten met de Raad verlopen altijd via het Landelijk Bureau van de Raad.

Stap 4: de nazorg

De onderzochte casus

Al vanaf de eerste kennismaking in China wees het kindje één van de adoptiefouders af. Die ouder kon hier niet mee omgaan. De adoptiefouders achtten zich daarom niet langer in staat voor het kindje te zorgen en hebben haar binnen drie weken na aankomst ondergebracht bij een pleeggezin.

In de onderzochte casus is er aan de adoptiefouders geen nazorg aangeboden. Het echtpaar heeft zelf ook geen beroep gedaan op ondersteuning van de vergunninghouder of van de SAV. De adoptiefouders geven aan de instanties bewust niet te hebben geïnformeerd omdat zij bang waren dat dan de Raad zou worden ingeschakeld met als gevolg dat het kindje van het ene tehuis of pleeggezin naar het andere zou worden verplaatst.

De onderzochte organisaties hebben de volgende algemene werkwijze met betrekking tot de nazorg.

Nazorg door de SAV

De nazorg van de SAV richt zich op preventie, hulpverlening en doorverwijzing. Als een adoptiefouder contact opneemt met de SAV wordt eerst de vraag van de adoptiefouders verhelderd door te vragen naar de achtergrond van het kind en de problemen waar de ouders tegenaan lopen. Vervolgens kan de SAV een hulpvorm aanbieden of doorverwijzen naar een andere hulpverlener, bijvoorbeeld een trauma-therapeut. Er kan ook worden besloten om twee trajecten naast elkaar te laten lopen, zoals Video Interactie Begeleiding (VIB) vanuit de SAV en het inschakelen van een hulpverlener. Ouders kunnen tot drie jaar na aankomst van het kind in Nederland gebruik maken van de VIB door de SAV. Hulpvragers betalen een eigen bijdrage voor de hulpverlening van de SAV. De telefonische consultatie is gratis.

Nazorg door de Raad

De Raad biedt geen nazorg. Na afronding van het gezinsonderzoek heeft de Raad geen contact meer met het onderzochte gezin tenzij de adoptiefouders een tweede (of derde) kind willen adopteren en er een aanvullend gezinsonderzoek uitgevoerd moet worden. Of indien het gezin in een ander kader³ bij de Raad gemeld wordt.

Nazorg door Stichting Kind en Toekomst

Als uit het telefonisch contact, dat adoptiefouders binnen drie dagen na terugkeer in Nederland met Stichting Kind en Toekomst hebben, blijkt dat er problemen zijn dan maakt Stichting Kind en Toekomst een tweede belafsprake voor zes weken daarna. Omdat voor Stichting Kind en Toekomst huisbezoeken, gezien het beperkte aantal medewerkers, niet mogelijk zijn heeft Stichting Kind en Toekomst gekozen voor een tweede belmoment – zes maanden na aankomst in Nederland. Ook kunnen adoptiefouders desgewenst altijd contact met hen opnemen.

³ De Raad kan ook bij een gezin betrokken raken indien er een zorgmelding gedaan wordt of indien er sprake is van een echtscheiding en een daaraan gerelateerde onderzoeksopdracht door de rechtbank.

Voortgangsrapportage

Bij adoptie van een kindje uit China moeten de adoptiefouders gedurende een bepaalde periode periodiek een voortgangsrapportage (progress report) over het kindje opstellen en via de vergunninghouder naar China sturen. In dit geval hebben de adoptiefouders twee maanden na aankomst van het kindje in Nederland de eerste voortgangsrapportage naar Stichting Kind en Toekomst opgestuurd. In dit rapport werd een positief beeld geschetst van de ontwikkeling van het kindje. Er werd geen melding gemaakt van problemen noch van het feit dat het kindje sinds augustus 2011 niet meer bij hen verbleef. De inhoud van dit verslag gaf Stichting Kind en Toekomst geen aanleiding om contact op te nemen met de adoptiefouders. Het enige opvallende aan het verslag was volgens Stichting Kind en Toekomst dat het zo uitgebreid en gedetailleerd was.

Stichting Kind en Toekomst zegt compleet verrast geweest te zijn toen zij van de zorgaanbieder hoorde dat de adoptiefouders het kindje al binnen enkele weken na aankomst in Nederland in een pleeggezin hadden ondergebracht. Stichting Kind en Toekomst verzocht de zorgaanbieder om aan de adoptiefouders te vragen contact met de stichting op te nemen. De overweging om zelf geen contact met de adoptiefouders op te nemen was de inschatting dat de adoptiefouders het ook moeilijk hadden en dat het daarom belangrijk voor hen was om zelf een geschikt moment uit te kiezen om te bellen. Begin april 2012, op het moment dat de tweede voortgangsrapportage opgesteld moest worden, namen de adoptiefouders telefonisch contact op met Stichting Kind en Toekomst. Stichting Kind en Toekomst heeft het echtpaar daarbij gevraagd waarom zij de stichting niet hadden geïnformeerd. De adoptiefouders gaven aan dit niet gedaan te hebben omdat zij de regie wilden behouden en bang waren dat de Raad zou worden ingeschakeld en het kindje van hot naar her zou worden gesleept. Met de adoptiefouders sprak Stichting Kind en Toekomst af dat de pleegouders de tweede voortgangsrapportage zouden opstellen waarna de adoptiefouders de rapportage zouden ondertekenen. Nadien is er tussen Stichting Kind en Toekomst en de adoptiefouders geen contact meer geweest.

Stichting Kind en Toekomst heeft intern veelvuldig overlegd over wat er in de tweede voortgangsrapportage moest komen te staan. Dit heeft ertoe geleid dat in het tweede rapport alleen wordt gerept over de ontwikkeling van het kindje en niet over de situatie waarin het zich bevindt. Dit rapport is door Stichting Kind en Toekomst naar China verstuurd⁴.

Stichting Kind en Toekomst had inmiddels de CA geïnformeerd. Daarbij werd onder andere afgesproken dat de CA de Chinese autoriteiten zou informeren over het mislukken van deze adoptie. Dit heeft de CA ook gedaan. Verder heeft de CA aan Stichting Kind en Toekomst aangegeven het niet eens te zijn met de handelwijze van Stichting Kind en Toekomst om de voortgangsrapportage te laten ondertekenen door de adoptiefouders.

Na het bekend worden van het mislukken van de adoptie heeft Stichting Kind en Toekomst deze bemiddeling intern geëvalueerd en geconcludeerd dat er geen afwijkende zaken zijn

⁴ Inmiddels heeft Stichting Kind en Toekomst eind oktober 2012 de Chinese autoriteiten geïnformeerd over de huidige situatie van het kindje.

geweest. Stichting Kind en Toekomst zegt nog nooit eerder meegemaakt te hebben dat adoptiefouders het kindje zo snel elders hebben ondergebracht. Stichting Kind en Toekomst beschouwt dit dan ook als een uitzondering en ziet hierin geen reden om haar werkwijze aan te passen.

Hoofdstuk 3 Beoordeling

Verwachtingen van de inspectie

In de Wet opnemings buitenlandse kinderen ter adoptie (Wobka) en het Haags Adoptieverdrag is vastgelegd dat bij interlandelijke adoptie het belang van het kind uitgangspunt is.

De SAV heeft de wettelijke taak om de aspirant-adoptiefouders ter voorbereiding van het raadsonderzoek algemene voorlichting te geven over de opnemings en de adoptie van buitenlandse kinderen (artikel 5, tweede lid van de Wobka). De inspectie verwacht van de SAV dat zij aspirant-adoptiefouders goed voorbereidt op de adoptie waarbij met name aandacht wordt besteed aan de betekenis van de komst van een kind met een special need en met hechtingsproblemen en wat dit van de aspirant-adoptiefouders specifiek aan vaardigheden vraagt. Verder verwacht de inspectie van de SAV dat zij informatie uitwisselt met haar ketenpartners, te weten de Raad en de vergunninghouders.

De Raad heeft, ter advisering van de minister van Veiligheid en Justitie, de wettelijke taak een onderzoek in te stellen naar de geschiktheid van aspirant-adoptiefouders voor de verzorging en opvoeding van een adoptiekind. De inspectie verwacht van de Raad dat zij met haar onderzoek de vraag beantwoordt of de aspirant-adoptiefouders geschikt zijn om een kind te adopteren en, indien adoptiefouders aangegeven hebben hiervoor open te staan, of zij geschikt zijn om een kind met een special need op te voeden. Het daaropvolgende raadsrapport moet een compleet en betrouwbaar beeld geven van de aspirant-adoptiefouders waaruit hun mogelijkheden blijken om een (special need) buitenlands adoptiekind te verzorgen en op te voeden. Verder verwacht de inspectie ook van de Raad dat hij informatie uitwisselt met zijn ketenpartners.

De vergunninghouder *Stichting Kind en Toekomst* heeft tot wettelijke taak te bemiddelen bij de opnemings van een buitenlands kind ter adoptie.

De inspectie verwacht van Stichting Kind en Toekomst dat zij zich een compleet, actueel en betrouwbaar beeld van het kind vormt en tot een zorgvuldige matching komt, waarbij wordt beoordeeld of de specifieke aspirant-adoptiefouders gezien het ouderprofiel bieden wat het kind gezien zijn of haar profiel nodig heeft. Verder verwacht de inspectie ook van Stichting Kind en Toekomst dat zij informatie uitwisselt met haar ketenpartners.

Tot slot vindt de inspectie het belangrijk dat er na de feitelijke adoptie zicht is op hoe het met het kind gaat. Een gestructureerde vorm van begeleiding/nazorg als standaard onderdeel van de adoptieprocedure verkleint immers het risico dat problemen niet op tijd worden onderkend en er te lang wordt gewacht met het inschakelen van hulp.

In dit hoofdstuk beoordeelt de inspectie het verloop van de casus aan de hand van de volgende thema's:

1. de kwaliteit van de voorlichting;
2. de kwaliteit van de screening van de adoptiefouders;
3. de kwaliteit van de bemiddeling;
4. de kwaliteit van de nazorg.

3.1. De kwaliteit van de voorlichting

De inspectie oordeelt dat de SAV de adoptiefouders voldoende heeft voorgelicht over de komst van een kind met een special need en met hechtingsproblemen

Het volgen van de voorlichtingscursus is voor de adoptiefouders de eerste en een verplichte stap in het adoptieproces geweest. Tijdens deze cursus zijn de adoptiefouders geïnformeerd over wat het adoptieproces inhoudt, wat adoptie betekent voor een adoptiekind en welke gevolgen adoptie heeft voor henzelf. Verder is tijdens de cursus gesproken over de betekenis van een kind met een special need en met hechtingsproblemen en wat dit aan (opvoedings)vaardigheden van adoptiefouders vraagt. Voor de adoptiefouders heeft de cursus bijgedragen aan het vergroten van hun kennis over adoptie en is de verkregen informatie geen reden geweest zich terug te trekken uit de procedure.

3.2. De kwaliteit van de screening van de adoptiefouders

De inspectie oordeelt dat de screening van de Raad voldoende is geweest.

De werkwijze van het gezinsonderzoek door de Raad is gestandaardiseerd en wordt volgens de kwaliteitsbepalingen van de Raad uitgevoerd. Ook het onderzoek in de onderzochte casus is conform deze werkwijze en kwaliteitseisen uitgevoerd. In de gesprekken tussen de Raad en de adoptiefouders is ingegaan op de motivatie van de adoptiefouders en hun keuze voor een kind met een specifieke special need en wat dit kan betekenen. Verder is er ingegaan op de inschatting van de draagkracht en mogelijkheden van de adoptiefouders. Er is ook ingegaan op de opvoedingsvraag van een kind met een special need en een inschatting gemaakt van het opvoedingsantwoord daarop van de adoptiefouders. Er heeft multidisciplinair overleg plaatsgevonden.

In het gezinsrapport is de Raad uiteindelijk tot een onderbouwd positief oordeel gekomen over de geschiktheid van de adoptiefouders om een kind met een bepaalde special need te adopteren.

3.3. De kwaliteit van de bemiddeling

De inspectie oordeelt dat Stichting Kind en Toekomst zich geen compleet, actueel en betrouwbaar beeld van het adoptiekindje heeft gevormd en niet zichtbaar heeft

afgewogen of de adoptiefouders passen bij dit specifieke kind. Hierdoor is de kwaliteit van de bemiddeling onvoldoende geweest.

De gegevens over het adoptiekindje waren op een aantal punten onvolledig, onbetrouwbaar en niet actueel. Zo beschikte Stichting Kind en Toekomst op het punt van de sociale en emotionele ontwikkeling van het adoptiekindje slechts over informatie van het kindertehuis terwijl het kindje na het verblijf in het kindertehuis in een pleeggezin was geplaatst. Informatie over het verblijf in het pleeggezin en de ontwikkeling van het kindje in dat gezin ontbrak. Daarmee heeft Stichting Kind en Toekomst er niet voor gezorgd dat de gegevens over de sociale en medische ontwikkeling van het adoptiekindje compleet en actueel waren.

Bij de medische gegevens was niet herleidbaar door welke arts deze gegevens waren opgesteld. Hierdoor, en ook door het ontbreken van andere kenmerken zoals een officieel briefhoofd, was niet zonder meer duidelijk dat dit officiële, originele medische gegevens betrof. Bovendien bevatten de medische gegevens slechts de uitslag van de CT-scans. Hoe deze uitslag door de Chinese specialisten werd geïnterpreteerd in het kader van de ontwikkeling van het kindje, werd niet aangegeven. Dit rijpt omdat Stichting Kind en Toekomst zelf geen activiteiten heeft verricht om de medische gegevens aan een onafhankelijk medisch specialist voor te leggen waardoor de verantwoordelijkheid om de medische informatie te duiden geheel bij de adoptiefouders is komen te liggen. Dit brengt het gevaar met zich mee dat adoptiefouders over de grenzen van hun draagkracht heen gaan en op grond van de zeer beperkte medische informatie niet tot een weloverwogen beslissing kunnen komen.

Verder is niet zichtbaar of Stichting Kind en Toekomst op basis van de verkregen gegevens over het kindje een concrete inschatting heeft gemaakt van de specifieke behoeften van dit kindje en wat deze behoeften aan specifieke vaardigheden van mogelijke adoptiefouders vraagt. Ook is niet zichtbaar hoe Stichting Kind en Toekomst de afweging heeft gemaakt dat juist deze adoptiefouders het kindje konden bieden wat het nodig had en dat het kindje binnen de draagkracht van de adoptiefouders paste. Dit klemt des te meer daar het kindje uit het Special Focus-programma kwam en adoptiefouders hadden aangegeven slechts een kindje met een zeer beperkte special need te willen adopteren.

3.4. De kwaliteit van de nazorg

De inspectie oordeelt dat het ontbreken van een gestructureerde vorm van nazorg door SAV en Stichting Kind en Toekomst ertoe heeft geleid dat de problemen in het adoptiegezin niet tijdig zijn onderkend en de adoptiefouders mogelijk een drempel hebben ervaren om hulp in te roepen.

Vanaf het moment dat het adoptiekindje in Nederland was aangekomen, is er nauwelijks contact geweest met het adoptiegezin. Er was vanuit noch de SAV noch vanuit de Raad voor de Kinderbescherming noch vanuit Stichting Kind en Toekomst zicht op hoe het met het kindje

in het adoptiegezin ging. Stichting Kind en Toekomst heeft de adoptiefouders eenmaal na aankomst telefonisch gesproken. Verder bestond het contact tussen Stichting Kind en Toekomst en de adoptiefouders uit het lezen van de voortgangsrapportage die de adoptiefouders in november 2011 hebben opgesteld. Stichting Kind en Toekomst heeft, conform de gebruikelijke werkwijze, niet actief en uit zichzelf bij adoptiefouders nagevraagd hoe de adoptie verliep.

Tot slot

Met betrekking tot het opstellen van de tweede voortgangsrapportage hecht de inspectie eraan het volgende op te merken:

Hoewel Stichting Kind en Toekomst wist dat de adoptiefouders, na het mislukken van de adoptie, de eerste voortgangsrapportage ondertekend hadden, heeft dit niet geleid tot een andere opzet van de tweede rapportage waarin recht werd gedaan aan de feitelijke situatie van het kindje. Het verzorgen van voortgangsrapportages aan het land van herkomst is in Nederland belegd bij de vergunninghouders. Vanuit de verantwoordelijkheid van de Nederlandse Staat voor een zorgvuldig adoptieproces was het wenselijk geweest dat de Centrale autoriteit de regie had genomen.

Hoofdstuk 4 Verbeterpunten

In hoofdstuk 3 staat het oordeel van de inspectie over het handelen van de betrokken instellingen in deze casus. In dit hoofdstuk geeft de inspectie aan welke verbeterpunten zij ziet voor de betrokken instellingen en voor het stelsel. De wijze waarop de adoptiefouders het adoptieproces hebben doorlopen is namelijk volgens de betrokken instanties illustratief voor het adoptieproces in het algemeen. In de onderzochte casus komt naar voren dat het vanaf het eerste contact mis is gegaan in de interactie tussen het kindje en één van de adoptiefouders. Hoewel dit risico er altijd is en de kans hierop moeilijk is te voorspellen, is de inspectie van mening dat een medische consultatie tijdens de matching, de screening van het kind na aankomst in Nederland en een gestructureerde vorm van nazorg bijdragen aan het verkleinen van dit risico. Behalve dat dit van belang is voor de kwaliteit van de bemiddeling kan hierdoor bij problemen in de interactie tussen het adoptiekind en de adoptiefouder(s) snel actie worden ondernomen. In eerder onderzoek heeft de inspectie al vastgesteld dat het adoptieproces op deze punten kwetsbaar is.

Nadat de inspectie de verbeterpunten voor Stichting Kind en Toekomst en de Centrale autoriteit heeft aangegeven, gaat de inspectie in paragraaf 4.2. in op de risico's in het stelsel. Tot slot benoemt de inspectie hoe de kwaliteit van het adoptieproces in algemene zin kan worden verbeterd.

4.1. Verbeterpunten

Stichting Kind en Toekomst dient het adoptieproces zo in te richten dat:

- de bemiddeling altijd is gebaseerd op betrouwbare, volledige en actuele informatie over de sociaal-emotionele ontwikkeling (hechtingsproblemen) van het adoptiekind;
- de inschatting dat de specifieke behoeften van een adoptiekind aansluiten bij de door de Raad vastgestelde vaardigheden van aspirant-adoptiefouders altijd zichtbaar en concreet is.

De Centrale autoriteit en Stichting Kind en Toekomst dienen sluitende afspraken te maken bij het verstrekken van voortgangsrapportages zodat:

- het land van herkomst altijd correct geïnformeerd wordt over de situatie van een geadopteerd kind;
- de Centrale autoriteit de regie neemt over de verstrekking van het voortgangsrapport aan het land van herkomst indien een adoptie mislukt.

De inspectie verwacht dat Stichting Kind en Toekomst en de Centrale autoriteit, zowel in de eigen organisatie als in de samenwerking met elkaar, vóór 1 juni 2013 een rapportage verzorgen aan de inspectie waarin wordt aangegeven hoe bovenstaande verbeterpunten in de praktijk zijn uitgewerkt.

4.2. Risico's in het stelsel

Om tot een zorgvuldig en kwalitatief verantwoord adoptieproces te komen waarbij de belangen van het kind voorop staan en worden gewaarborgd is het belangrijk dat aspirant-adoptiefouders goed worden voorbereid op de betekenis van de komst van een adoptiekind, er wordt zicht op de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind en diens medische achtergrond, er wordt zicht op de vaardigheden van de aspirant-adoptiefouders en de combinatie tussen die twee, en er wordt zicht op de uiteindelijke interactie tussen het kind en de adoptiefouders. Voor een adoptiekind dienen immers de best passende ouders worden gezocht die tegemoet kunnen komen aan de specifieke behoeften van het kind.

Eerder heeft de inspectie een onderzoek uitgevoerd naar de interlandelijke adoptie van kinderen met een special need.⁵ De redenen daarvoor waren dat de adoptie van deze kinderen de laatste jaren sterk is toegenomen waarbij het de verwachting is dat deze trend zich in de komende jaren zal voortzetten alsmede dat er mogelijk extra risico's verbonden zijn aan de adoptie van deze kinderen, zowel in de screening, de matching als de nazorg. In dit onderzoek heeft de inspectie een aantal kwetsbaarheden in de interlandelijke adoptieprocedure voor kinderen met een special need gesignaleerd op grond waarvan zij de minister voorstelde om de volgende onderdelen een vast onderdeel te laten uitmaken van de adoptieprocedure:

- een medische consultatie tijdens de matching van een kind met een special need;
- een medische en psychosociale screening van het kind nadat het in Nederland is aangekomen;
- een gestructureerde vorm van nazorg.

Ook in deze casus heeft de inspectie in het adoptieproces van voorbereiding tot en met de nazorg deze risico's gesignaleerd:

- De vergunninghouder laat de medische gegevens over een kindje niet beoordelen door een onafhankelijke arts. Dit brengt het risico met zich mee dat er geen reële inschatting wordt gemaakt van de daadwerkelijke draagkracht en de mogelijkheden van de adoptiefouders om aan te sluiten bij een kindje met hechtingsproblemen en special needs;
- Het ontbreken van een gestructureerde vorm van begeleiding/nazorg als standaard onderdeel van de adoptieprocedure. Dit kan ertoe leiden dat er niet tijdig zicht komt op de problemen die adoptiefouders ervaren en adoptiekinderen niet tijdig de hulp of steun krijgen die zij nodig hebben.

Daarnaast heeft de inspectie nog de volgende risico's gesignaleerd:

- De lange tijd tussen de voorlichting door de SAV en de daadwerkelijke adoptie. Dit brengt het risico met zich mee dat de verkregen informatie over bijvoorbeeld hechtingsproblematiek en de betekenis van de komst van een kind met special needs al is weggezakt op het moment dat adoptiefouders hiermee daadwerkelijk te maken krijgen.

⁵ Brief Inspectie Jeugdzorg van 3 november 2011 aan het ministerie van Veiligheid en Justitie, Directoraat-Generaal Jeugd en Sanctietoepassing.

Hierdoor is de waarde van de voorlichtingscursus om concreet bij te dragen aan een zorgvuldig en kwalitatief verantwoord bemiddelingsproces waarin de rechten van het (adoptie)kind voorop staan niet groot;

- Signalen die de SAV tijdens de cursus over de aspirant-adoptiefouders ontvangt en die relevant kunnen zijn voor het kunnen laten slagen van een adoptie worden niet gedeeld met de Raad. Dit brengt het risico met zich mee dat de Raad haar beoordeling van de geschiktheid van de aspirant-adoptiefouders baseert op onvolledige informatie;
- De Raad baseert haar inschatting van de draagkracht en de vaardigheden van de aspirant-adoptiefouders hoofdzakelijk⁶ op informatie die van één bron, te weten de aspirant-adoptiefouders zelf, afkomstig is. Hierin schuilt het gevaar dat aspirant-adoptiefouders de Raad een te rooskleurig beeld voorschotelen of relevante informatie achterwege te laten om zo hun kansen op een kind niet te verkleinen;
- Het raadsonderzoek beperkt zich tot een hypothetische inschatting (risicotaxatie) van opvoedingsvaardigheden van mensen die vaak geen kinderen hebben. Dit brengt het risico met zich mee dat adoptiefouders in de praktijk anders reageren en het kindje niet kunnen bieden wat het nodig heeft;
- Het door de individuele adoptie-instanties niet ervaren van een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de invulling van de gehele adoptieprocedure. Dit leidt ertoe dat er te weinig samenhang is tussen de verschillende stappen in het adoptieproces.

Ingezette verbeteringen en verwachtingen inspectie

Inmiddels wordt het kwaliteitskader vergunninghouders interlandelijke adoptie door het ministerie van Veiligheid en Justitie en de vergunninghouders interlandelijke adoptie aangepast. De inspectie verwacht dat de in deze casus gesignaleerde risico's in het nieuwe kwaliteitskader worden verwerkt.

In zijn brief van 4 oktober 2012 aan de Tweede Kamer heeft de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie aangegeven dat het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan het bekijken is hoe gekomen kan worden tot een opzet van de nazorg, nu en na de decentralisatie van de jeugdzorg, waarin meer zicht gehouden kan worden op de nazorg conform de aanbevelingen van de Inspectie Jeugdzorg. De inspectie verwacht dat de in deze casus gesignaleerde tekortkomingen bij deze opzet worden meegenomen.

Daarnaast zal de Inspectie Jeugdzorg dit rapport aanbieden aan alle vergunninghouders interlandelijke adoptie. De inspectie verwacht dat zij in de eigen organisatie nagaan hoe de in dit rapport onderzochte thema's zijn geregeld en, indien nodig, alleen of met elkaar maatregelen treffen om verbeteringen aan te brengen. De inspectie zal hier in het toezicht bij de vergunninghouders op terugkomen.

⁶ Het gebruik maken van informatie van informanten is een onderzoeksmiddel dat indien wenselijk door de Raad ingezet kan worden maar dit onderzoeksmiddel is (zoals bij alle raadstaken) niet verplicht.

Bovenstaande acties moeten ertoe leiden dat:

- de medische consultatie door de vergunninghouder een standaardonderdeel vormt van de beoordeling van het kindvoorstel en het vaststellen van de adoptabiliteit als het gaat om een kind met een medische aandoening;
- bij het doorlopen van de adoptieprocedure relevante informatie wordt uitgewisseld tussen de SAV, de Raad, de vergunninghouder en de Centrale autoriteit;
- een medisch en psychosociaal onderzoek van het kind na aankomst in Nederland plaatsvindt om eventuele problemen of traumatische ervaringen zo vroeg mogelijk te onderkennen en gerichte hulp in te zetten;
- sluitende afspraken tussen de SAV en de vergunninghouders worden gemaakt over een vorm van begeleiding na de adoptie waarmee zicht wordt verkregen op hoe het daadwerkelijk met het kind in het gezin gaat;
- een gezamenlijke evaluatie tussen de SAV, de Raad, de vergunninghouders en de CA plaatsvindt van de kwaliteit van zowel de adoptieprocedure in het algemeen als van de afzonderlijke processtappen van de SAV, de Raad en de vergunninghouder.

Bijlage: Verantwoording

Gesprekken

- Adoptiefouder
- SAV: directeur, hoofd nazorg en medewerker nazorg
- Raad voor de Kinderbescherming: raadsonderzoeker adoptiezaken en gedragsdeskundige
- Stichting Kind en Toekomst: maatschappelijk werkende en een senior maatschappelijk werker
- Centrale autoriteit: medewerkers

Documentatie

- Melding calamiteit bij de Inspectie Jeugdzorg
- Raadsrapporten:
 - Beschermingsonderzoek
 - Verzoek tot ontheffing van de adoptiefouders uit het ouderlijk gezag
- Dossier Stichting Kind en Toekomst
- Dossier Raad voor de Kinderbescherming
- Dossier Centrale autoriteit